

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора

Полянської Алли Степанівни

на дисертаційну роботу

Демченко Катерини Олегівни

«Теоретико-методичне забезпечення оцінювання соціальної безпеки регіону»,

виконану для здобуття ступеня доктора філософії з

галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за

спеціальністю 051 – Економіка

Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами

Проблема дослідження питання соціальної безпеки в умовах розвитку кризових явищ, посилення нестабільності та загроз сучасного життя набуває більшої вагомості та є перспективною. Розуміння небезпеки для життя та дієздатності людей дозволяє гнучко ідентифікувати ризики, попереджати кризи та негативні наслідки їх прояву. Для цього особливого значення набуває питання оцінювання соціальної безпеки як способу ідентифікування та вимірювання проблем соціальної безпеки у регіональному вимірі. Існуючі підходи до оцінювання соціальної безпеки побудовані на підходах, які сьогодні не дозволяють врахувати зазначені виклики сучасного розвитку. Незважаючи на доробок у оцінюванні соціальної безпеки, багато аспектів даного питання залишаються не дослідженими. Зберігається необхідність формування сучасного наукового уявлення про економічну природу соціальної безпеки, явища соціальної послуги, чинників та закономірностей розвитку ринку соціальних послуг як інструменту забезпечення соціальної безпеки.

Особливого наукового й практичного значення набуває процес формування системи індикаторів, зокрема розроблення конкретних методичних підходів і практичних рекомендацій щодо аналізу, оцінювання та використання

результатів аналітики соціальної безпеки на рівні регіону. Саме це і є метою дисертації Демченко К.О., підтверджуючи її своєчасність та актуальність.

Робота виконувалася відповідно до планів наукових досліджень Харківського національного економічного університету Імені Семена Кузнеця, зокрема у роботу покладено науково-теоретичні та практичні розробки, виконані у межах госпдогвірної науково-практичної теми «Розвиток системи кадрової та соціальної безпеки» (ДР № 0112U104177); бюджетно-кафедральної науково-дослідної теми «Формування соціальної політики в умовах конфліктної та соціальної напруженості» (ДР № 0112U200152); бюджетно-кафедральної науково-дослідної теми «Науково-методичне забезпечення управлінської діяльності в умовах кризового та воєнного стану» (ДР № 0112U104177).

Подана на аналіз дисертація присвячена узагальненню та розвитку теоретичних положень, розробленню методичних підходів, а також практичних рекомендацій щодо оцінювання соціальної безпеки регіону.

**Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій,
їх достовірність і новизна**

Наукові положення, розроблені методичні підходи та рекомендації, що містяться у дисертації, є обґрунтованими. Виконане дослідження побудоване на глибокому та багатосторонньому аналізі наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених, на застосуванні загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Основні положення, які містять наукову новизну, базуються на чинних нормативно-правові актах у сфері національної та соціальної безпеки, статистичні дані Міністерства соціальної політики України; Міністерства розвитку громад та території України; Державної служби статистики України; Національної служби посередництва і примирення; довідково-інформаційні видання науково-дослідних установ та аналітичних центрів, інформаційних

ресурсах мережі Інтернет.

Обґрунтованість результатів роботи підтверджується використанням сучасних методів дослідження – структурно-логічного методу, методу морфологічного аналізу, методу аналізу і синтезу, абстрактно-логічного методу, економіко-статистичного, методу кластерного аналізу, метод анкетування та експертної оцінки, методу кореляційного та таксономічного аналізу та графічного методу.

Структура дисертаційної роботи визначається її метою і спрямована на вирішення поставлених у роботі завдань відповідно до логіки їх взаємозв'язку. Кількість завдань є цілком достатньою для досягнення мети. Розв'язання кожного поставленого завдання має науковий результат різного ступеня новизни: удосконалено і дістали подальшого розвитку.

Основні наукові результати дисертації

Детальний аналіз матеріалів дисертаційної роботи та наукових публікацій автора підтверджує досягнення поставленої мети дослідження та вирішення поставлених задач завдань, що в свою чергу дозволить розробити та обґрунтувати науково-методичні підходи та практичні рекомендації щодо оцінювання соціальної безпеки регіону. Основні наукові результати полягають у такому:

- удосконалено інструментарій оцінювання загрози соціальної безпеки регіону, що базується побудованих інтервальних шкалах такого оцінювання із вказанням гранично-порогових значень, які є сигналом про незадовільний стан соціальної безпеки регіону, що дозволяє передбачати ризики та обґрунтовувати можливі превентивні заходи щодо стабілізації стану соціальної безпеки в регіоні;
- удосконалено методичний підхід до оцінювання рівня соціальної безпеки регіону, а саме запропоновано інтегральний показник, що формує

інформаційне підґрунтя для виявлення резервів підвищення рівня соціальної безпеки та об'єднує групи показників «Добробут і матеріальне становище в регіоні», «Безпека трудових відносин в регіоні», Безпека здоров'я та відтворення в регіоні» та доповнений запропонованими здобувачем показниками групи «Соціальна згуртованість у регіоні»;

- набуло подальшого розвитку визначення поняття «соціальної безпеки» як стану захищеності та балансу соціальних інтересів особи, соціальних груп, суспільства від негативного впливу дестабілізуючих факторів, який забезпечує збереження, ефективну реалізацію і розвиток людського потенціалу, гідний та якісний рівень життя та досягнення соціальної згуртованості, яке розглядається на засадах інструментального підходу, що дозволяє врахувати потенційні засоби оцінки досягнення цілей соціальної безпеки;

- набув подальшого розвитку метод дослідження причинно-наслідкового зв'язку детермінант соціальної безпеки регіону та факторів впливу на них на основі побудови когнітивної карти, яка дозволяє вивчати чотири типи зав'язків, які виділяє здобувач, а саме: взаємозв'язок «ціле – частина»; взаємозв'язок «частина-частина»; взаємозв'язок «система-процес»; взаємозв'язок «фактор-відгук»;

- досліджено зв'язок соціальної безпеки та розвитку людських ресурсів, дотримуючись послідовності «соціальна політика – соціальна безпека – розвиток людських ресурсів» на основі використання показників «Коефіцієнт видатків на соціальну безпеку регіону» та «Індексу регіонального людського розвитку і регіоні» з метою обґрунтування системи показників для розрахунку інтегрального показника соціальної безпеки регіону та не включення до нього показника людського розвитку;

- набула подальшого розвитку модель розвитку ринку соціальних послуг, яка ґрунтується на науково-методичному та організаційно економічному забезпеченні функціонування такої моделі, що є важливо у процесі становлення ринкових відносин у даній сфері та удосконалення

існуючих механізмів підвищення рівня соціального обслуговування та соціальної безпеки на рівні регіону.

Достовірність результатів, повнота відображення висновків і пропозицій дисертації в опублікованих автором роботах

Наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані у дисертації, є достовірними. Достовірність забезпечено значним обсягом наукових джерел, дотичних прямо чи опосередковано до проблематики дослідження, використанням значного обсягу матеріалів щодо діяльності у соціальній сфері; матеріали статистичної звітності; наукові дослідження з проблем оцінки соціальної безпеки; результати опитування персоналу нафтогазових підприємств.

Висновки дисертації і основні пропозиції, відображені у відповідних елементах наукової новизни, у повній мірі та з достатньою аргументованістю знайшли відображення у 14 наукових працях загальним обсягом 4,58 д.а., з них особисто автору належить 3,04 д.а., у тому числі 1 стаття, що індексується у наукометричній базі даних Web of Science та Scopus, 4 статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, 8 публікацій за матеріалами конференцій.

Вимоги Постанови КМУ від 06.03.2019 № 167 «Про присудження ступеня доктора філософії» зі змінами, згідно з Постановами КМУ № 979 від 21.10.2020 та № 608 від 09.06.2021 р., до кількості публікацій у спеціалізованих виданнях виконано. Наукові результати, що викладені у дисертації та публікаціях, одержані автором самостійно та повною мірою відображають основні результати та наукову новизну дослідження.

Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають авторові право публічного захисту дисертації.

Практичне значення результатів дослідження

Практична цінність розробок Демченко Д. О. полягає у використанні результатів дослідження для розроблення державних програм соціально-економічного розвитку державного і регіонального управління з суспільного розвитку громад та територій. Запропонована модель розвитку ринку соціальних послуг впроваджена у діяльність ТОВ «Ліфт Маркет» (довідка № 12 від 25.11.2023); інструментарій оцінювання прояву загроз соціальній безпеці та аналіз ризиків втрати соціальної стабільності впроваджено в діяльність ГО «Соціально-економічні ініціативи і проєкти» (довідка № 3 від 15.12.1012). Основні теоретичні та практичні положення дисертаційної роботи використані для забезпечення навчального процесу на кафедрі соціальної економіки Харківського національного економічного університету ім. Семена Кузнеця при викладанні дисциплін «Соціальна безпека», «Психологія», «Креативний менеджмент», «Основи самоменеджменту та лідерства» для підготовки бакалаврів зва спеціальністю 051 «Економіка» та 232 «Соціальне забезпечення» (довідка № 24/86-09-10 від 6.02.2024).

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація має традиційну структуру: анотацію, зміст, перелік умовних позначень, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Робота виконана в науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності. Оформлення дисертації відповідає вимогам Наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 № 40 зі змінами від 31.05.2019 р.

Практичне значення результатів дослідження

Практична цінність розробок Демченко Д. О. полягає у використанні результатів дослідження для розроблення державних програм соціально-економічного розвитку державного і регіонального управління з суспільного розвитку громад та територій. Запропонована модель розвитку ринку соціальних послуг впроваджена у діяльність ТОВ «Ліфт Маркет» (довідка № 12 від 25.11.2023); інструментарій оцінювання прояву загроз соціальній безпеці та аналіз ризиків втрати соціальної стабільності впроваджено в діяльність ГО «Соціально-економічні ініціативи і проєкти» (довідка № 3 від 15.12.1012). Основні теоретичні та практичні положення дисертаційної роботи використані для забезпечення навчального процесу на кафедрі соціальної економіки Харківського національного економічного університету ім. Семена Кузнеця при викладанні дисциплін «Соціальна безпека», «Психологія», «Креативний менеджмент», «Основи самоменеджменту та лідерства» для підготовки бакалаврів зва спеціальністю 051 «Економіка» та 232 «Соціальне забезпечення» (довідка № 24/86-09-10 від 6.02.2024).

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація має традиційну структуру: анотацію, зміст, перелік умовних позначень, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Робота виконана в науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності. Оформлення дисертації відповідає вимогам Наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 № 40 зі змінами від 31.05.2019 р.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Оцінюючи в цілому позитивно та визнаючи достатньо високий рівень розробки теоретичних положень та методичних підходів, практичних рекомендацій, обґрунтованість наукових висновків та пропозицій, необхідно відмітити, що деякі положення викликають дискусію:

1. У дисертації запропоновано модель дослідження взаємозв'язку детермінант соціальної безпеки регіону (розділ 1, підрозділ 1.2, рис. 1.2, ст. 50) на основі виділення чотирьох рівнів, що дозволяють охопити визначені у роботі детермінанти соціальної безпеки регіону та пояснити вплив на них чинників. Проте, потребують глибшого пояснення зв'язки «ціле-частина» та «система-процес», оскільки за змістом моделі вони мають різні контексти застосування, хоча вони подібні за своєю структурою, взаємодією між компонентами та загальною сутністю.

2. Заслуговує на увагу включення до системи оцінювання рівня соціальної безпеки регіону групи показників соціальної згуртованості. Було б доцільно визначений перелік доповнити індексом рівня участі населення регіону у харитативній (благодійній) діяльності, що у повній мірі відобразило би згуртованість і залученість населення у підтримці бажаного рівня соціальної безпеки, що в умовах кризових явищ має місце на прикладі та допомозі військовим та постраждалим від війни (стор. 52-55).

3. У визначенні поняття «соціальна безпека» визначено, що результатом стану є збалансованість інтересів що забезпечує гідний рівень життя та сталість соціальної системи. Звідси, потребує уточнення, що розуміється під сталістю соціальної системи, які чинники забезпечують сталий стан системи і як система оцінювання враховує критерій сталості (ст. 38).

4. Враховуючи, що у роботі підкреслюється необхідність розширення сфери соціальної безпеки і зосереджені даного питання на рівні регіону та пропонується організаційно-економічне забезпечення розвитку ринку

соціальних послуг в Україні, більшого обґрунтування потребує питання організації залучення підприємств, об'єднання працівників (рис. 3.9 ст. 198) та органів місцевого самоврядування на основі виділення особливостей генерування даних у розрізі соціальної безпеки у процесі такої трансформації, оскільки ці об'єкти є визначальними у зборі необхідної для подальшого аналітичного опрацювання матеріалу. Це дозволяє розширити структурно-логічну модель організаційного забезпечення оцінювання рівня соціальної безпеки на національному рівні та конкретизувати організаційну складову на регіональному рівні (рис. 3.6, ст. 181).

5. У розробленій авторській моделі формування і розвитку ринку соціальних послуг (розділ 3.3, рис. 3.9, стор. 198) узагальнено його науково-теоретичне та організаційно-економічне забезпечення, проте слід зазначити, що такий ринок уже існує та розвивається, має свої переваги і «вузькі місця», тому інтерпретація моделі для сучасних умов більше відповідає функціонуванню і розвитку, а не формуванню та потребує уточнення того, яке місце займає запропонована у роботі удосконалена методика розрахунку інтегрального показника соціальної безпеки регіону.

Проте, вважаємо, що висловлені вище зауваження істотно не знижують теоретико-методичної та науково-практичної значущості, обґрунтованості та достовірності авторських напрацювань і, відповідно, не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження Демченко Катерина Олегівна.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Демченко Катерина Олегівна на тему «Теоретико-методичні засади оцінювання соціальної безпеки регіону», що подана здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка є завершеною науковою працею. Дисертація містить наукову новизну та практичну цінність. В дисертації відсутні порушення академічної доброчесності.

Структура та зміст дистанційної роботи повною мірою розкриває тему наукового дослідження та відповідає спеціальності. Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій», постанові Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022р. «Порядок присудження доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор – Демченко Катерина Олегівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки.

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту та
адміністрування

Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу

 Алла ПОЛЯНСЬКА

Підпис(и)	
посвідчую	
Учений секретар ІФТУНГ	
« 20 »	

(Підписано КЕП)

